

koje uključuje priznanje nebitnosti [ili: beznačajnosti, nevažnosti, neutemeljenosti: Unwesentlichkeit, V. S.] prirode i čovjeka. Ateizam kao nijekanje [ili: zatajivanje, poricanje, Leugnen, V. S.] te nebitnosti nema više smisla, jer ateizam je negacija boga i tom negacijom postavlja tubitak čovjeka; no, socijalizam kao socijalizam ne treba više takvo posredovanje (Vermittlung); on počinje od teorijski i praktički osjetilne svijesti čovjeka i prirode kao bića [ili: biti, Wesen, V. S.]. On je pozitivna samosvijest čovjeka, koja nije više posredovana ukidanjem (Aufhebung) religije, kao što je zbiljski život (das wirkliche Leben) pozitivna zbilja [Wirklichkeit; u smislu actualitas, ali actualitas svoje biti (essentiae), mogućnosti, ideje; zato: „pozitivna“ zbilja, V. S.], koja nije više posredovana ukidanjem privatnog vlasništva, komunizmom^{***}. Komunizam je pozicija kao negacija negacije, stoga zbiljski, za najbliži povijesni razvoj nužni momenat čovjekove emancipacije, i ponovnog postignuća (Wiedergewinnung). Komunizam je nužni lik i energički princip najbliže budućnosti, ali komunizam kao takav nije cilj ljudskog razvoja — lik ljudskog društva.

*** „Komunizam“ se ovdje (1844), kao još u Kritik des Gothaer Programms (1875), razumije kao *proces prevladavanja* „privatnog vlasništva“ „otuđenja“ i tako dalje a ne samo kao dovršeno, definitivno i samosvrhom odmjereno (telos) stanje čovjeka koji je postavljen na samog sebe (i to, naravno, zajedno sa svojim „anorganskim“ i „organskim“ tijelom, prirodom koja mu je, ujedno, materijal, predmet i tako dalje rada). Usp. tri momenta komunizma, tri oblika ukidanja privatnog vlasništva — u smislu „negacije negacije“ (MEW, Ergänzungsband, Erster Teil? Dietz, Berlin 1968 str. 533—536). *Bitno*: „Ukidanje samoootuđenja čini isti put kao samoootuđenje“ (533). — *Dvije faze* („erste“ i „höhere“) iz Kr.d.G.P. (MeW, 19, Dietz, Berlin 1962, str. 21) valja misliti u svezi s Marxovom tezom o „pretpovijesti ljudskog društva“ i dosljedno: pravoj povijesti iz Zur Kritik der politischen Ökonomie, Vorwort, 1859 (MEW, 13, Dietz, Berlin 1961, str. 9). — „Pozitivna samosvijest“ + „zbiljski život“ kao „pozitivna zbilja“ = prava povijest.